
Instruks om virksomhets- og økonomistyring for Pensjonstrygden for sjømenn

Fastsatt av Arbeids- og sosialdepartementet 19. desember 2019

1. Instruksens formål og virkeområde

Instruksen er fastsatt av Arbeids- og sosialdepartementet (departementet) den 19. desember 2019 i medhold av Reglement for økonomistyring i staten § 3, og trer i kraft fra 1. januar 2020.

Formålet med instruksen er å presisere departementets føringer og krav til økonomistyringen i Pensjonstrygden for sjømenn (PTS). Med virksomhets- og økonomistyring menes systemer og rutiner som er etablert for å sikre måloppnåelse, effektiv ressursbruk og god økonomiforvaltning samt etterlevelse av lover og regler.

Virksomhets- og økonomistyringen i PTS skal følge Reglement for økonomistyring i staten (reglementet) og Bestemmelser om økonomistyring i staten (bestemmelsene), med de unntak og presiseringer som framgår av denne instruksen.

Instruksen er bygget opp som et supplement til reglementet og bestemmelsene, ved at enkelte krav er utdypet og presisert slik at de er tilpasset virksomhetens egenart og de styringsmessige krav departementet stiller. Det er kun de deler av regelverket som departementet ser behov for å utdype som er omtalt i instruksen.

Instruksen angir hvilke deler av Økonomiregelverket hvor PTS vil ha avvik som følge av sin uavklarte tilknytningsform, jf. punkt 2. Eventuelle behov for ytterligere unntak må tas opp med departementet som eventuelt søker Direktoratet for økonomistyring om unntak på vegne av PTS. Instruksen revideres senest når endelig tilknytningsform er avklart.

PTS skal følge bestemmelser om økonomistyring i staten kap 3, 4 og 5 med de unntak som følger av at PTS ikke rapporterer til statsregnskapet, fører et periodisert virksomhetsregnskap, men ikke benytter SRS, og heller ikke benytter standard kontoplan for statlige virksomheter. PTS er ikke omfattet av konsernkontoordningen og dermed ikke av regelverkets bestemmelser om betalingsformidling. Unntak er beskrevet i vedlegg.

Arbeids- og sosialdepartementet og Riksrevisjonen skal orienteres dersom det planlegges vesentlige endringer i utføringen av økonomioppgaver, herunder endringer i økonomisystemer og regnskapsprinsipper. Valg av regnskapsprinsipp skal skje i samråd med departementet, jf. Bestemmelser om økonomistyring i staten 3.3.2.

PTS skal legge til grunn Instruks for styret i Pensjonstrygden for sjømenn, fastsatt av daværende Sosial- og helsedepartementet den 19. januar 2001 med hjemmel i lov 3. desember nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn § 17 annet ledd.

Det vises for øvrig til Lov om pensjonstrygd for sjømenn.

2. Samfunnsoppdraget

Pensjonstrygden for sjømenn er en pliktig pensjonsordning for arbeidstakere om bord på norske skip. Ivaretagelse av internasjonale forpliktelser og forpliktelser i forhold til medlemmer i utlandet er en sentral oppgave for PTS.

PTS skal tilstrebe et godt omdømme og høy tillit. PTS skal samarbeide godt med andre relevante virksomheter og aktører slik at målene for virksomheten nås. PTS skal gi trygghet for pensjoner for sine medlemmer.

PTS har et selvstendig ansvar for å tolke, iverksette og forvalte relevant lovverk med tilhørende forskrifter. Tolkningsspørsmål av prinsipiell karakter skal tas opp med departementet. Departementet skal også orienteres ved vesentlige endringer i praksis.

3. Rådgivning og utredningsstøtte

PTS skal være et kompetent fagorgan for departementet. PTS skal bistå departementet når det gjelder utredninger, analyser mv. innenfor ansvarsområdet til PTS.

4. Tilknytningsform og finansiering mv.

Tilknytningsform

Departementet vil komme tilbake til PTS sin tilknytningsform, jf. Prop. 26 S (2011-2012).

Inntil videre fraviker økonomistyringen i PTS kravene i Økonomiregelverket (ØR) på følgende områder:

- Konsernkontoordningen og statlig betalingsformidling – jf. Bestemmelser om økonomistyring i staten kap. 3.4.
- Regnskapsavleggelse og rapportering til statsregnskapet - jf. Bestemmelser om økonomistyring i staten kap. 3.3 Kontoplan.

Finansiering, statsgaranti og fondsforvaltning

Etter lovens § 8 dekkes utgiftene til pensjoner ved avgift på arbeidstakere og rederier, tilskudd fra trygdens fond og lovbestemte tilskudd fra staten. Etter lovens §14 skal overskudd i trygden overføres til trygdens reguleringsfond, mens underskudd dekkes av reguleringsfondet.

Trygden er garantert av staten.

Det betyr at staten, gjennom garantitilskudd, skal dekke et eventuelt underskudd i ordningen dersom det ikke er tilstrekkelige midler i trygdens reguleringsfond.

Et eventuelt garantitilskudd skal sikre at PTS til enhver tid har likviditetsmessig dekning. Etter § 15 dekker også staten visse deler av pensjonsutgiftene, jf. bokstav a-c i punkt 1 og punkt 2. Statstilskuddet overføres fra departementet basert på en utbetalingsplan fra PTS.

Styret i Pensjonstrygden skal forvalte trygdens fond i tråd med gjeldende reglement, jf. Instruks for styret i Pensjonstrygden, jf. punkt 10.

PTS skal utarbeide årlige budsjetter for trygdens økonomi, herunder virksomhetens drifts- og investeringskostnader, jf. punkt 7. Det er styret i PTS som skal godkjenne virksomhetsplan og budsjett, jf. Instruks for styret punkt 3.

5. Departementets styring av PTS

Departementets styring av PTS ivaretas gjennom en formalisert og dokumenterbar styringsdialog mellom departementet og PTS. Styringsdokumenter omfatter:

- ✓ departementets instruks til styre datert 19. januar 2001
- ✓ denne instruksen
- ✓ årlige tildelingsbrev og eventuelle supplerende tildelingsbrev
- ✓ øvrige brev med styringsmessig innhold
- ✓ referater fra etatsstyrings- og særmøter mv.

Tidspunkt for etatsstyringsmøtene fastsettes i de årlige tildelingsbrevene. Styreleder i PTS skal delta i etatsstyringsmøtene sammen med administrerende direktør i PTS og administrasjon, med mindre annet er bestemt. Dagsorden til etatsstyringsmøtene utarbeides av departementet i samråd med PTS.

Tildelingsbrevet angir forutsetninger og krav til virksomheten i det aktuelle budsjettåret. PTS skal tilpasse sin drift av virksomheten innenfor rammen av de midler som står til disposisjon til virksomhetens drifts- og investeringskostnader.

Departementet og PTS skal ha dialog som går utover den årlige styringen. Styret i PTS har ansvar for å utvikle den overordnede strategien for hele virksomheten, jf. § 1 i Instruks for styret. Styret skal sende strategisk plan til departementet.

Ved eventuelle uklarheter i tildelingsbrev eller andre styringsdokumenter skal PTS ta kontakt med departementet.

6. Intern styring og kontroll

6.1 Risikostyring og internkontroll

PTS skal ha et helhetlig system for risikostyring og internkontroll. Det skal utformes og gjennomføres slik at det gir sikkerhet for at fastsatte mål- og resultatkrav følges opp, ressursbruken er effektiv, rapporteringen er pålitelig og at virksomheten drives i samsvar med lover og regler.

PTS skal ha systemer, retningslinjer og rutiner som støtter oppgaveløsningen på sentrale arbeidsområder. Den interne kontrollen skal være basert på risiko og vesentlighet og tilpasset PTS sin egenart.

PTS skal gjennomføre risikovurderinger med utgangspunkt i mål- og resultatkrav for virksomheten. Tilsvarende skal det foretas risikovurderinger av sentrale prosesser. Der hvor det vurderes å være høy risiko skal risikoreducerende tiltak iverksettes.

PTS skal til enhver tid kunne legge fram oppdatert dokumentasjon av sitt helhetlige opplegg for internkontroll, herunder for IKT-systemer, retningslinjer og rutiner på virksomhetens sentrale arbeidsområder.

PTS skal årlig evaluere utforming og gjennomføring av virksomhetens risikostyring og internkontroll, samt gi en vurdering av kostnadene ved tiltak opp mot nytteverdien av tiltakene.

Med bakgrunn i oppgavene til PTS skal direktøren stille krav til og sørge for høy etisk standard blant PTS sine medarbeidere og således forebygge misligheter.

Direktøren bestemmer om virksomheten skal ha en internrevisjonsfunksjon. Det vises til rundskriv 117 Internrevisjon i statlige virksomheter fra Finansdepartementet.

Internrevisjonens oppgaver skal i så fall presiseres i en særskilt instruks. Departementet skal informeres dersom direktøren beslutter å ha en slik funksjon.

6.2 Interne instruksjer

PTS skal fastsette interne instruksjer innenfor rammene av økonomiregelverket og denne instruksjen. De interne instruksjene skal inkludere retningslinjer for delegering av fullmakter og myndighet, samt presiseringer knyttet til utførelse av økonomifunksjonen i PTS.

Virksomhetsleder kan utøve budsjett disponeringsmyndighet for egne utgifter. Regninger for direktøren skal attesteres av økonomisjefen.

6.3 Sikkerhet i økonomisystemene og transaksjonskontroller

Økonomisystemet skal ha et sikkerhetsnivå som er tilpasset virksomhetens aktiviteter og der det tas hensyn til risiko og vesentlighet knyttet til aktiviteten. Et godt system for tilgangsrettigheter og tilgangskontroller er en sentral del av dette. PTS skal føre kontroll med at løsningene fungerer som forutsatt og at data sikres mot uautoriserte endringer.

6.4 Oppfølging av Riksrevisjonens merknader

PTS har et selvstendig ansvar for å følge opp eventuelle merknader fra Riksrevisjonen. For å rette opp forholdene som ligger til grunn for Riksrevisjonens merknader, skal PTS utarbeide egen handlingsplan for å håndtere revisjonsmerknaden, og skal angi tiltak og når tiltakene skal være avsluttet

7. Krav til budsjett og regnskap

7.1 Budsjettering

I følge lovens § 13 skal PTS minst hvert fjerde år foreta en forsikringsteknisk beregning av trygdens pensjonsforpliktelser, og beregne inntekter og utgifter i fremtiden. På dette grunnlag skal styret fremme forslag om mulige endringer i trygdens ytelser og premiesatser, jf. styreinstruksen.

PTS skal utarbeide budsjett for utgifter til pensjoner og inntekter fra avgifter på arbeidstakere og rederier, i henhold til gjeldende regelverk og anslag for antall stønadsmottakere, avgiftspliktige medlemmer og eventuelle andre forhold av betydning. Anslag for finansinntekter skal fastsettes etter en vurdering av forhold som påvirker disse inntektene.

PTS skal fremlegge sensitivitetsanalyser av trygdens økonomi i forbindelse med konsekvensjustert budsjett, rammefordelingsforslaget, virksomhetsrapporten og årsrapporten. I analysene skal det fremstilles ulike scenarioer med bakgrunn i mulig utvikling i antall medlemmer, premieinntekter, pensjonskostnader, avkastning på fondsmidler, reguleringsfondet, samt endringer som ellers kan påvirke skipsfartens rammebetingelser og ordningens økonomi, jf. punkt 10 når det gjelder rapportering i års- og virksomhetsrapport. PTS skal også gjennomføre risikovurderinger knyttet til forhold som påvirker skipsfartens rammebetingelser og som har betydning for trygdens økonomi, jf. også punkt 6.1

PTS skal ha god oversikt over hele ordningens økonomi. PTS skal prioritere nødvendige tiltak for å sikre at anslagene for økonomien i ordningen har god kvalitet og leveres innen angitte frister i tildelingsbrevet.

PTS skal utarbeide periodisert årsbudsjett for å kunne føre løpende kontroll med inntekter og kostnader.

7.2 Regnskap

PTS skal presentere et samlet årsregnskap for Forvalter og Ordning. Forvalter er det administrative apparatet som forvalter og administrerer ordningen. Ordningen omfatter rettighetene som er opparbeidet av trygdens medlemmer samt reguleringsfond.

Virksomhetsregnskapet skal avlegges samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk. Avvik skal fremgå av prinsippnote (note 1) til regnskapet. Det skal utarbeides ledelseskommmentarer til årsregnskapet som skal signeres. Årsregnskapet skal oversendes departementet sammen med årsrapporten, med kopi til Riksrevisjonen.

PTS skal benytte norsk standard kontoplan. Økonomimodellen skal tilpasses PTS sitt behov for å utøve effektiv planlegging, styring og kontroll. Økonomimodellen skal imøtekomme departementets rapporteringskrav.

8. Fastsettelse og innkreving av inntekter, behandling av lønn og anskaffelser

PTS skal ha systemer og rutiner for behandling av lønn, anskaffelser og inntekter som oppfyller kravene i bestemmelser om økonomistyring kapittel 5.

8.1 Inntekter og innkreving

PTS skal ha systemer og rutiner som sikrer at inntektskrav blir juridisk bindende og at krav blir fastsatt, utstedt og innbetalt med korrekt beløp. Systemer og rutiner skal sikre at innbetaling skjer innenfor betalingsfristen og at utestående krav følges opp på en forsvarlig måte.

Innkreving av medlemsavgift/premie

Innkreving av avgift til dekning av trygdens utgifter skal skje i samsvar med bestemmelsene i Lov om pensjonstrygd for sjømenn kapittel V og regler fastsatt av styret.

Tilbakekreving av for mye utbetalt pensjon

PTS skal ha rutiner som sikrer kontroll med utbetalinger og at for mye utbetalt pensjon kreves tilbake i samsvar med bestemmelsene i Lov om pensjonstrygd for sjømenn § 24. PTS skal ha rutiner for avstemming av samordningspliktige ytelser mot NAV.

8.2 Lønn

Virksomheten skal ha et elektronisk system for å følge opp ansvaret for utbetaling av lønn i henhold til gjeldende lover og regler i staten og innberetning til offentlige myndigheter. PTS skal ha egen skattetrekkkonto for å tilfredsstille kravene i regnskapsloven, jf. punkt 5.2 i Bestemmelser om økonomistyring i staten.

8.3 Anskaffelser

PTS skal ha tilstrekkelig kompetanse, samt fungerende rutiner og kontrolltiltak for å sikre at eventuelle anskaffelser skjer i tråd med lov om offentlige anskaffelser og økonomiregelverket.

9. Samfunnssikkerhet og digital sikkerhet

PTS skal ha oversikt over krisescenarioer som kan berøre virksomheten, samt risiko- og sårbarheter knyttet til disse. Oversikten skal benyttes som grunnlag for eventuelle tiltak.

PTS har et ansvar for å ivareta og dokumentere egen digital sikkerhet. I lys av dette skal PTS videreføre og implementere nødvendige tiltak slik at man til enhver tid opprettholder sikker IKT-drift. Det innbefatter:

- En risikobasert tilnærming mot uønskede digitale hendelser.
- Å bruke anerkjente rammeverk, standarder og styringssystemer for digital sikkerhet både for å understøtter virksomhetenes hovedfunksjon, og for å bidra til at sikkerhetshendelser i en offentlig virksomhet ikke medfører alvorlig skade hos andre.
- Ansvar for å håndtere digitale angrep i egen virksomhet, og for å dele informasjon om digitale angrep til myndighetene og andre relevante aktører.

PTS skal ha systemer og rutiner for å sikre at behandling av personopplysning er i samsvar med personopplysningsloven. PTS må sørge for at alle ansatte setter seg inn i kravene som stilles til personvern og behandling av personopplysninger, og har et bevisst forhold til dette i sitt arbeid.

10. Rapportering til departementet

PTS skal årlig utarbeide en årsrapport og en virksomhetsrapport etter 2. tertial for etatens virksomhet. Rapportene skal gi en oversikt over viktige sider ved virksomheten som er dekkende for departementets ivaretagelse av sin rolle som etatsstyrer. Departementets behov for styringsinformasjon er sentralt i avveiningene av hvorvidt informasjon er vesentlig eller ikke, se Bestemmelsene punkt 1.6.1 første avsnitt. Det skal legges vekt på at det utarbeides gode analyser. Avvik i styringsparametere skal forklares.

Årsrapporten skal utarbeides i henhold til kravene i Økonomiregelverket (bestemmelsene pkt. 1.6.1 og 2.3.3). Det skal legges vekt på vurdering av oppnådde resultater i forhold til mål og styringsparametere samt beskrivelse av administrative og andre forhold. Rapporteringen danner et viktig grunnlag for både den løpende og flerårige styringsdialogen mellom departementet og PTS.

Det skal rapporteres om følgende punkter i denne instruksjonen:

Dersom prognosene tilsier at det er vesentlig risiko for at statsgarantien utløses på grunn av reguleringsfondets størrelse, skal departementet orienteres straks, jf. punkt 4 og 7.1.

PTS skal rapportere om fondsforvaltningen slik at dette ivaretar departementets behov for informasjon om utviklingen i fondsforvaltningen (avkastning, risiko osv.), jf. punkt 4 og 7.1.

Oppdatert risikovurdering med omtale av tiltak på områder med høy risiko skal oversendes departementet i tråd med de krav som departementet setter, jf. punkt 6.1 og 7.1.

PTS skal rapportere om status og utfordringer til Riksrevisjonens merknader i virksomhets- og årsrapporten, jf. punkt 6.4.

PTS skal redegjøre for status (herunder gjennomførte beredskapsøvelser), tiltak og utfordringer på sikkerhet- og beredskapsområdet i virksomhets- og årsrapporten, jf. punkt 9.

PTS skal varsle departementet dersom PTS står i fare for ikke å nå sine mål eller utføre pålagte oppgaver, samt om hendelser som har betydning for departementets styring av PTS. Jf. blant annet punkt 5.

PTS skal orientere departementet om saker under etatens forvaltning som bringes inn for domstolene, og om rettsavgjørelser fra domstolene som reiser problemstillinger som griper inn i etablert praksis og/eller fremstår som prinsipielt viktige. PTS skal også orientere departementet om femmedlemskjennelser (kjennelser som kan endre praksis) eller andre kjennelser som reiser prinsipielle problemstillinger som Trygderetten avsier på PTS sitt område. Tilsvarende gjelder for saker som eventuelt tas opp av Sivilombudsmannen.

Særskilte rapporteringskrav for det enkelte år fremgår av tildelingsbrevet til PTS.